

Av Rosa Lindeberg, 9 år

Om livet på Labbetorps gård
för 100 år sedan

Förord Majken Sörman-Olsson
Efterord Jan Lindeberg

Följande böcker har tidigare givits ut:

- 1976 "Vi leker med färg & form" Kirsten Hennix och Majken Sörman-Olsson, Brevskolan
1982 "Mamma i dag, sju intervjuer och egna tankar", Majken Sörman-Olsson, Liber.
1983 "Växa med datorer", Lars Bosrup och Majken Sörman-Olsson, Liber
1984 "Starta ett kollektiv! Vi väver tillsammans"
1997 "Anno 1997", Corona årsbok artikeln Gränser
2004 "TE - Av daggkåpa, rölleka, björk, rönn, hallon, mjölkört, svarta vinbär, ringblomma och rödklöver som Majken Sörman-Olsson plockat i Skattungbyn" Atremi
2005 "BLOMSTER-LISAS BOK - livet och trädgården", Hilda Ståhl och Majken Sörman-Olsson, Atremi
2007 "Nu låtsas vi att du är liten", text och fotografier av Majken Sörman-Olsson, Atremi

INNEHÅLL

Rosa är nio år och bor på en gård, som heter Labbetorp. Hon ritat och målar och berättar om livet där på gården. Sidan 11: Här bor Rosa.

Hon tecknar vad som finns i trädgården; frukter, bär, rotsaker, grönsaker, blommor, träd, bänkar, broar, grindar, pumpor och vattenkannor ...

... ja, till och med insekter. Sidorna 12–17: Trädgården.

© Majken Sörman-Olsson 2010

Boken utgiven av:
Atremi AB
Axstad Södergård
595 94 Mjölby
E-post: info@atremi.se
www.atremi.se

Tryckt av Kristianstads Boktryckeri AB i Kristianstad 2010

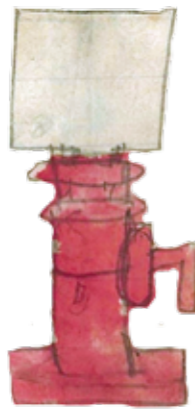
ISBN 978-91-86129-43-9

Rosa och hennes bror Sten har dvärgkaniner. Gården har höns och grisar, kor också och hästar. Sidorna 18–19: Kor. Sidorna 20–21: Hönshus och redskap.

Det här är svinhuset på Labbetorps gård. Nästan alla byggnader finns dokumenterade tack vare Rosa. Sidorna 20–22: Spannmålsboden, hönshus, redskap.

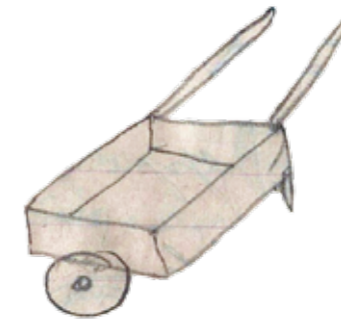

separator

Separator. I den skildes grädde från mjölk. Gården hade eget mejeri. Mjölken förädlades till ost och grädden till smör. Sidorna 22–23: Mejeri.

På Labbetorps gård finns ett kontor. Det är mycket papper att hålla reda på. Rosas pappa kan cykla dit han ska. Cykeln kallas velociped. Sidorna 24–25: Kontoret.

I en skottkärra snickrad av trä kördes sågspån från sågen till isstacken. Sidorna 26–27: Sågen. Sidorna 28–29: Isstacken.

Räfsa som dras av häst. Man går bakom räfsan och styr hästen med långa tömmar. Då räfsan blivit full av hö lyfter man en spak och då lämnas en fullmatad hösträng på ången. Den vålmas sedan till en hässja eller hövålme. Sidorna 30–31: Hö, säd.

Bröd bakas i murad vedeldad ugn. Hårt bröd görs i stora runda kakor, som läggs in i ugnen med en långskaftad brödspade. Sidorna 32–33: Kök, bak, men också byk och frukter. Se även sidorna 36–37: Kök, spis, kaffe.

Rosa målar kvinnorna som drar lakan när det är byk i tvättstugan – ett särskilt hus dit man körde bykåk med två oxar. Sidorna 32–33: Byk och bak. Frukter och bär.

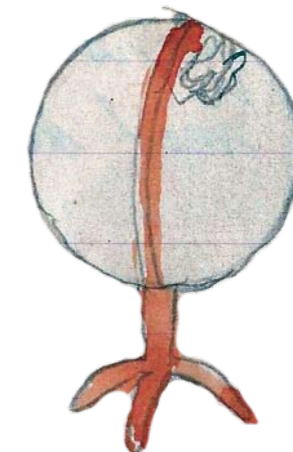
Vi se hur kläder blir till; man spinner garn av fårens ull och väver tyg. Sedan sys kläder på trampsymaskin. Visst händer det att pappa köper tyger och och leksaker när han far på marknad med barnen. Sidorna 34–35: Hemmet.

Ljusstakar för stearinljus. Rosa ritade också fotogenlampor. Sidorna 38–39: Hemmet, ljus och lampor.

Ett bord med lådor under skivan. Rosa går på upptäcktsfärd därhemma och ritade av familjens möbler. Sidorna 40–41: Hemmet.

Jordgloben i Rosas skola. Hon skriver en lista över alla klasskamrater och hur gamla de är. Sidorna 42–45: Skolan

Genom att lägga ett papper över pengarna och gnugga över den vita ytan med en blyert-pennas undersida mot pengarna framträder texten. Sidorna 46–47: Lek och vila.

En docka som är Rosas.

Rosa är med överallt, studerar hur arbetet går till berättar om alla detaljer i ord och bild – och ändå finns här bara en bråkdel av allt hon dokumenterat.

FÖRORD

Mormor växte upp mitt inne i Stockholm, precis som jag. Men hennes farfar hade en gård – Labbetorp – och många barn. Ibland undrar man väl hur de hade det. Och vuxna nyfikenheten tog oss; mig, min syssling och sysslingfrun på en resa till gården. Där väntade fröet till en stor överraskning.

Jag hade skrivit och ringt till familjen Thuresson som nu äger gården. Vi blev varmhjärtat välkomnade. Först förmiddagskaffe på en veranda (som inte fanns förr i tiden). Sedan fick vi komma in i stora salen. Det kändes svindlande att gå på det där vackra golvet breda golvtiljor. Vi satte oss kring ett stort bord där de dukat upp minnen från förr. Det fanns tidningsurklipp om Carl Johan Lindeberg som var gode man för tre föräldralösa barn. Han utbildade dem i en gårds skötsel. Det gjorde han tydligen så bra att ungdomarna berättade i bygden vilken skicklig lärare han var. Föräldrar, som hörde detta, bad honom ta emot deras barn. De kom till Labbetorp och lärde sig hur man odlar, tar vara på skörd, sköter djur och förädlar mjölken i mejeriet. Han skrev läroböcker; en handlar om husdjursskötsel. ”Tacksamma elever reste stenen” står det på gravvården där han är begravd på Askers kyrkogård.

På bordet i salen låg också ett pappersark.

– Det hittade jag här i huset. ”En solig dag på Labbetorp”, står det som överskrift. Jag vet inte vem som har skrivit det. Blyertstexten var så svag att den höll på att försvinna, men jag skrev ren den med kulspetspenna, sa Birgit. Hon läste högt för oss. Med hjälp av mitt medhavda släktträd i miniformat lyckades vi lista ut att det var Rosa Lindeberg som skrivit texten då hon var barn.

– Marit Andersson, vill träffa er på kyrkogården. Hon har varit kyrkvaktmästare, berättade Birgit och Hans-Ola redan då vi kom. Nu for vi dit. Varför ville hon träffa oss? Jag gissade att hon kanske tyckte det var roligt att möta några levande släktingar till den familj som ligger under stora gravvården. Och ungefär så var det väl. Där kom en gammal dam emot oss med lysande ljusblå ögon. Vi satte oss på en bänk.

Marit berättade att hennes mor och far umgicks med familjen Lindeberg på Labbetorp. Hon hade fått följa med dit då hon var barn. Ännu idag finns det någon Lindeberg-släkting kvar i bygden, berättade hon. Jag skrev upp ett namn och ett telefonnummer.

Jag ringde så småningom och talade med denna avlägsna släkting. Hon berättade att hennes bror Jan Lindeberg i Norrköping hade mycket, som Rosa – deras faster – skrivit. Det lät ju spännande. Jag ringde honom.

Han sa att Rosa tecknade och målade gården både ute och inne.

– En av mina döttrar scannar in allt. Du kan få en DVD när det är klart.

Jag har hälsat på Jan och hans hustru i Norrköping, suttit där med Rosas böcker i original framför mig. Vilket barn! Nio, tio och elva år gammal tecknade hon byggnaderna, redskap för alla sorters arbeten utomhus och inomhus och hon målade med vattenfärg. Ja, hon dokumenterade hela gården. Vilken gåva till oss allihop! Med sina bilder berättar flickan Rosa Lindeberg om driften av en gård för mer än 100 år sedan. Det måste ju bli en bok – ROSAS BOK.

Majken Sörman-Olsson

GÅRDEN DÄR ROSA BOR

Du tycker säkert att det är svårt att tyda Rosas handstil och stavning. Bry dig inte om det! Se på hennes bilder – det räcker. Du får förklaringar till bilderna i marginalen vid sidan om hennes teckningar.

Här bor Rosa och hennes syskon – på Labbetorps gård. Rosa är nio år.

Hon sover i portrummet tillsammans med kusinen Thelin.

Thelin arbetar på gården. Rosa måste också hjälpa till när hon inte är i skolan.

Halv sex stiger hon upp. Hon skummar grädden. Den ligger tjock och gul på mjölkens vita yta. Försiktigt kan man lyfta över den med sked till en skål eller en kanna.

Koka kaffe kan hon också.

En viktig syssla är att märka linne. Hon broderar säkert ett vackert L – L som i Lindeberg – på handdukar, örngott och lakan.

Hon hämtar granris i skogen tillsammans med storebror Sten.

ROSA MÅLAR – TEKNIK OCH NATUR

Rosas mamma Anna dog 1904.
Då var Rosa sex år.

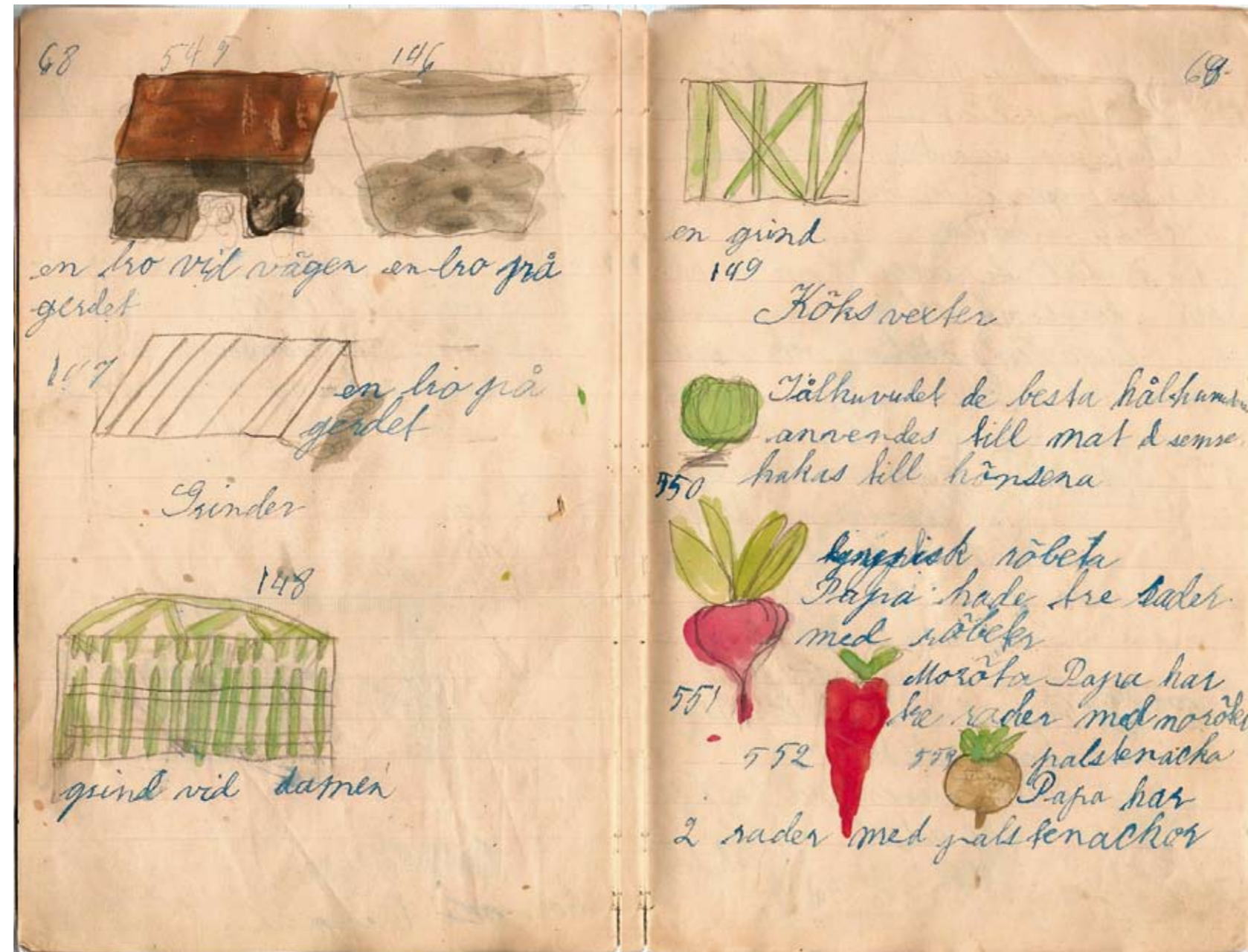
Det här året – 1907 – när
Rosa börjar rita och måla allt
på gården då är hennes pappa
omgift med Erika.

Rosas pappa heter Abraham
Lindeberg.
Han är 42 år.

Rosa har två bröder;
Sten är storebror
och Gunnar lillebror.

Ibland leker hon både med dem
och andra barn, men ofta är hon
ensam.

Hon går för sig själv och
funderar mycket.

Här har Rosa intresserat sig för
broar.

En är byggd av stenar och en
annan gjord av trä.

Hon ritat olika grindar också.

I trädgården studerar hon
växterna.

Hon har en anteckningsbok med sig vart
hon än går och i den tecknar hon med
blyerts och målar med vattenfärg.
Tecknandets glädje finns i släkten.
Hennes farfar Carl Johan Lindeberg var
en skicklig tecknare.

När han skrev gratulationsbrev fick första
bokstaven ofta en blomstergirland.
Ester, en faster till Rosa, är också road av
att måla. Ibland målar hon saker av trä
tillsammans med barnen.

Pappans köksträdgård har tre
rader rödbetor, berättar hon.
Han har även tre rader morötter
och två rader palsternackor.
Kålhuvuden – de bästa används
till mat och de andra hackas.
Hönsen får äta den hackade
kålen.

FAMILJENS MAT

VÄXER I TRÄDGÅRDEN

I köksträdgården finns drivbänkar ihospikade av brädor.
 Drivbänkarna är fyllda med jord.
 Rädisor växer där.
 Istapp också. Det är en sorts vit rädisa som kom till Sverige två år innan Rosa föddes.

I en annan drivbänk har man persilja.
 Vintertid tas flera plantor in i en låda jord för att man ska kunna få något grönt på middagsbordet.

Dill växer på öppen jord där i trädgården.

Rosa berättar att de sätter blomkål runt trädgårdslanden.
 Det låter vackert.
 En blomkålsram!

Ärtskida i genomskäring.
 Rosa kallar den ärtpung.

Längst ner har hon tecknat rödlök, vitlök och en ranka med gurkor.

Här finns rotsaker, t ex kålrot.

Sallad växer det också och den används både som maträtt tillsammans med hårdkokta ägg och som dekoration på matfat.

Spenaten plockas och tas in i köket där den hackas fint och kokas till spenatsoppa.

Också de stora bondbönorna blir soppa.
 Rosa ritat hur de ligger i sina mjuka fjuniga ärtskidor.

TREVLIGT I TRÄDGÅRDEN

MED MÅNGA BÄNKAR

I Labbetorps trädgård har man många bänkar.

Kanske sitter kusin Thelin på en bänk och spritar ärtor genom att öppna ärtskidorna med tummen och peta ut ärtorna i en bunke.

Det behövs många redskap till trädgårdsskötsel.

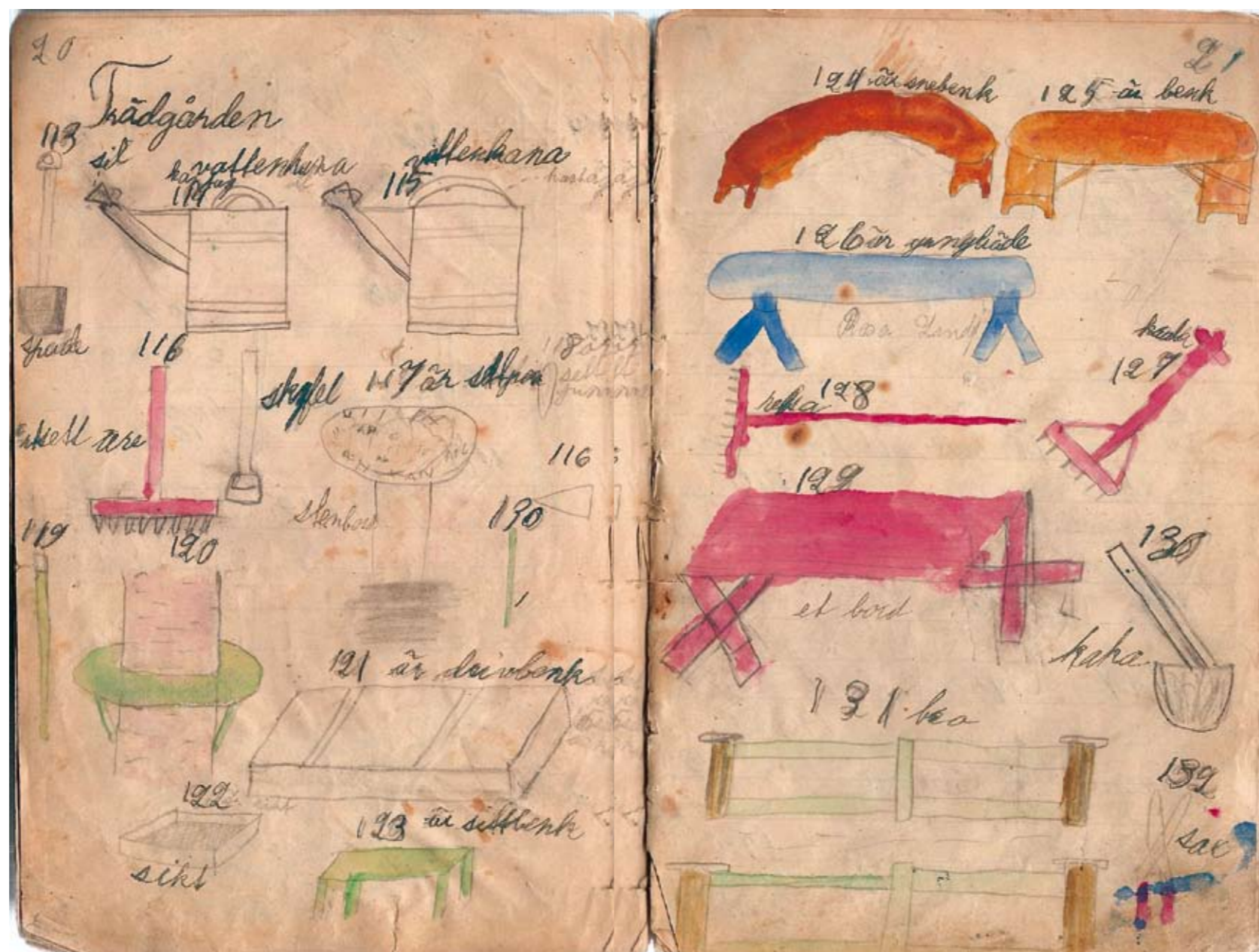
Hacka, skyffel, spade, kratta, räfsa, häcksax.

Allt tecknas.

Här är en drivbänk med glaslock som håller jorden varm därinne.

Det blir en fuktig värme som får fröna att gro.

Om solen gassar gläntar man på locket.

De har en bänk de kallar snebänk.

Kanske använder man den vid det runda stenbordet.

Tydligen har man en rund bänk snickrad kring en trädstam. Det känns nog fint att sitta där och luta ryggen mot trädet.

Här finns ett bord med kryssben så tydligt ritade att man kan tro det dansar polka.

Barnen flyttar undan en av bockarna under en av bänkarna. Brädan ligger då på bara en bock och så gungar man – en unge i var ände.

Den bänken kallas gungbänk.

Längst ned ser vi staketet på var sida om en bro – Rosa är på väg ifrån trädgården ...

KOR, TJUR, OXAR OCH KATTOR

BOR I LADUGÅRDEN

Kor och kattor finns i ladugården, en tjur har man också och säkert kalvar fast de är inte med här.

Vad tjuren eller oxarna heter skriver inte Rosa.

Hon visar dock hur deras ok ser ut.

Oket läggs på deras ryggar då de ska dra ett lass.

Kattornas namn är Mysa och Mose.

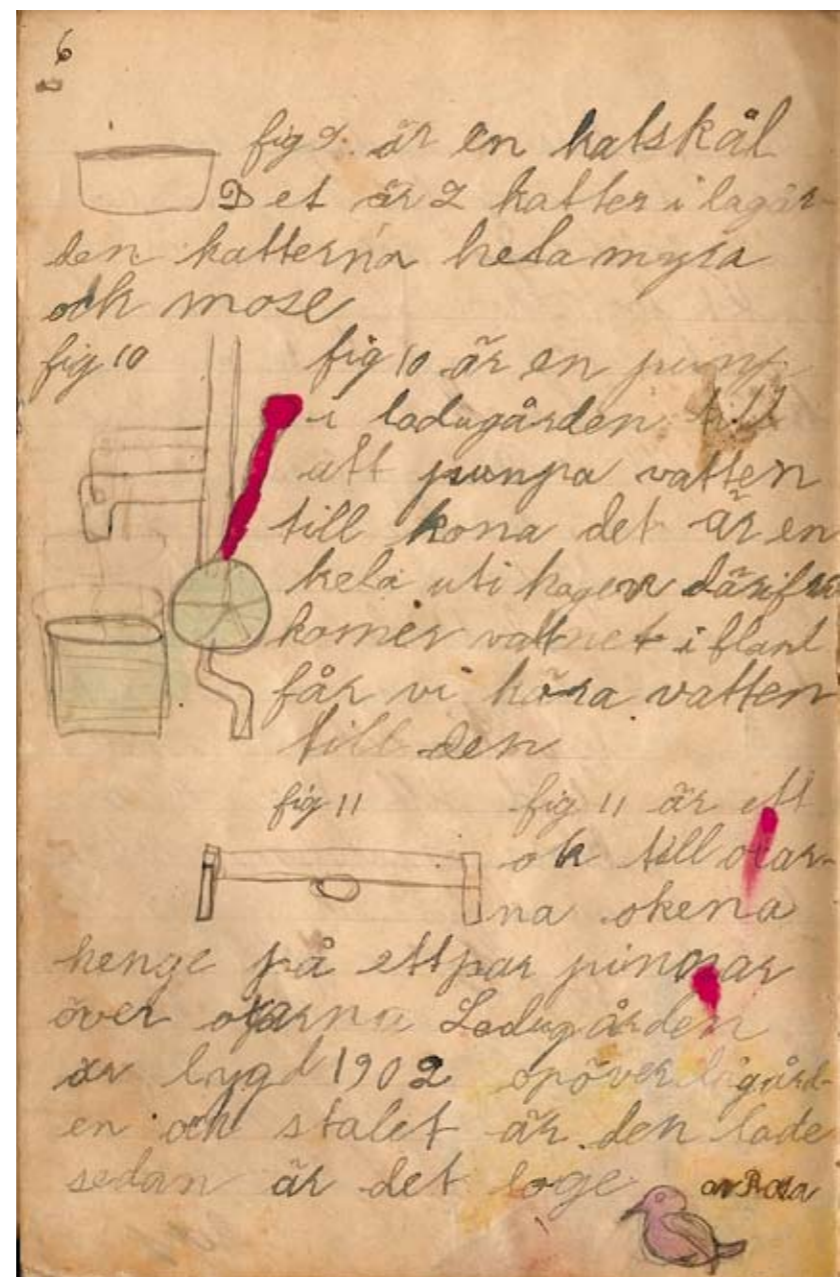
De får nymjölkad spenvarm mjölk i en skål.

Det röda handtaget hör till en pump, som drar upp vatten till djuren från en naturlig vattenkälla i hagen.

Men det händer att källan sinar.

Torkar den ut måste man köra vatten till hagen.

Det är nog oxarna som drar vagnen då.

Oket är en del av oxarnas seldon när de används som dragdjur t ex vid byk då tvätten körs till tvättstugan.

Mjölklista för den 90 Fården

Fröken	2	1	"	80
Bleka	2	"	"	
Rölek	"	10	"	10
Lena	1	10	"	
Emle	2	20	1	"
Krona	"	20	1	30
Krusa	1	5	"	11
Brunetta	"	5	"	11
Morota	x	5	"	11
Dalina	1	40	"	70
Lovisa	1	30	"	5
Ligga	1	"	"	1
Palmo	2	30	25	1

Rosa ser på mjölklistan i ladugården.

Där läser hon hur mycket mjölk varje ko producerar och skriver av listan i sin anteckningsbok. Därför vet vi vad korna heter.

Hör här:

- FRÖKEN
- BLEKA
- RÖLEK
- LENA
- EMLE
- KRONA
- KRUSA
- BRUNETTA
- MOROTA
- DALINA
- LOVISA
- LIGGA
- PALMO

Här har Rosa målat några av dem.

IDAG HAR HÖNSEN

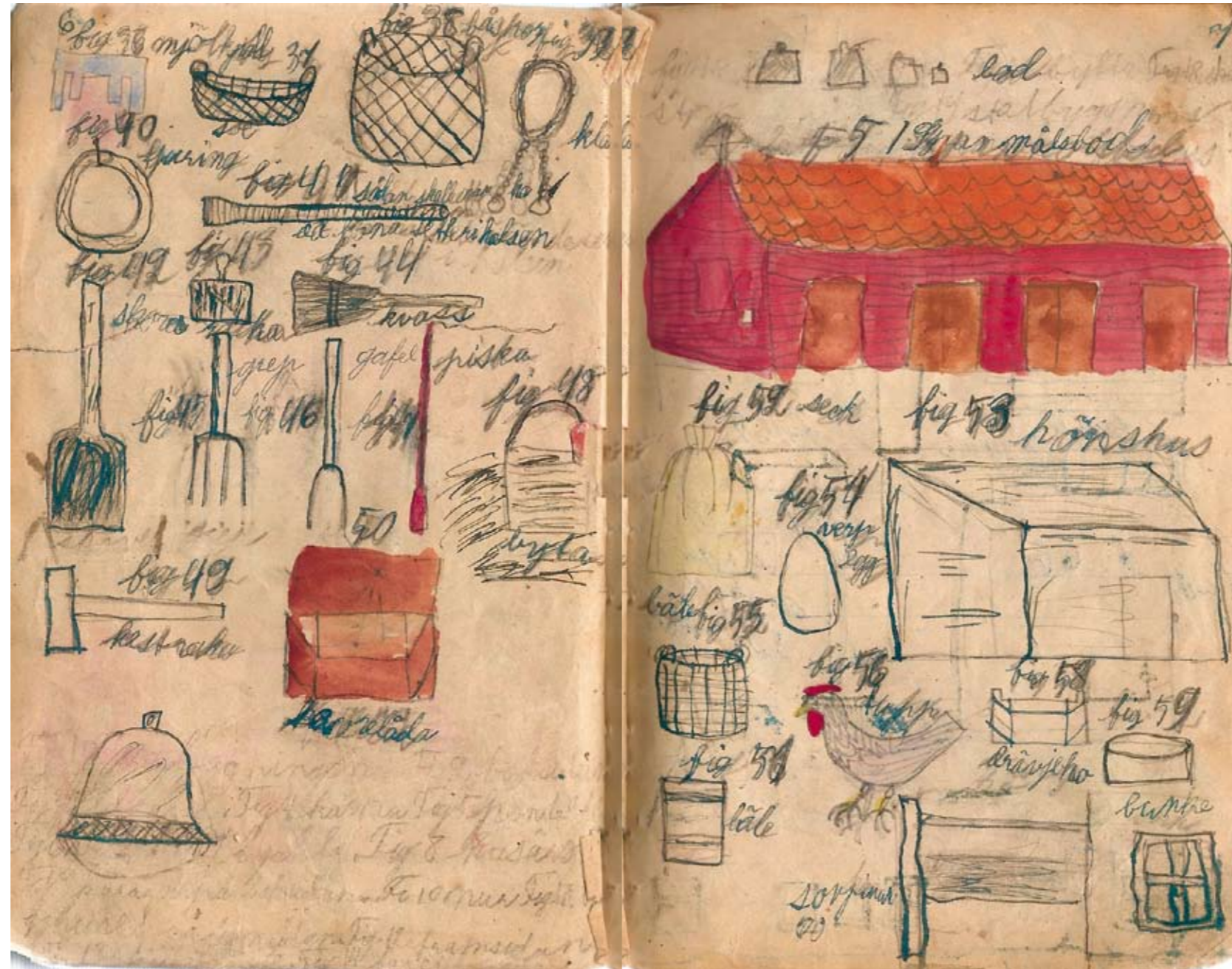
VÄRPT FEMTON ÄGG

Här är redskap till arbete med djuren.
Först en tjurring.
Den sätts i mulen på tjuren för att man ska kunna leda honom i ett rep.

En skovel för gödsel, en grep, en högaffel och en piska.
Den kan man använda för att fösa kor åt rätt håll.

Om man vill klatscha med piskan i luften så att det smäller då tar man sikte på knuten längst ut på snöret och försöker träffa den med piskans översta spets. (Det kräver långt snöre och träning).

Den 13 mars skriver Rosa i sin dagbok:
”Jag gick upp halv sju och klädde mig hastigt.
Vi har slaktat två grisar, som vi tagit räntorna efter.
Plåtslagaren var här idag.
Pappa köpte en ko, som är brun och vit.
Idag har hönsen värpt femton ägg.”

Mitt på sidan finns ett värpagg.
Ett sådant lägger man i redet där hönan brukar värpa.

Då tror hon att hon värpt och stimuleras att värpa fler ägg.
Värpagg är av trä eller gips.

På taket av spannmålmagasinet finns en klocka, som ringer till arbete.
När arbetsdagen är slut ringer den nog också.
Den påminner om en kyrkklocka och man drar i ett rep fäst i klockan eller klockans kläpp.

I magasinet förvarades säd; råg, havre, korn och vete.

Under den byggnaden ser vi hönshuset och strax under hönan en ställning med sovpinnar.

Höns tycker om att sova uppflugna på pinnar.
Hönan griper om pinnen med fötterna, borrar upp fjädrarna och sticker in huvudet under en vinge.
God natt!

Drävjehon är ett kärl för hönsgödsel.